

JÄRWEN- JA SUON-MALMIEN SULATTAMISESTA

Carl Rinman, Korrt underrättelse om sättet att smälta sjö- och myrmalmer uti blästerugnar – Lyhykäinen neuvo järwen- ja suon-malmien sulattamisesta puhallus uuneisa. Stockholm 1794. Translitterointi ja johdanto Lars J. Hukkinen. Jernkontorets Berghistoriska Utskott H 66, Stockholm 1997.

Ruotsin hallituksen vuorikollegio lähetti vuonna 1792 kolmen asiantuntijan ryhmän Itä-Suomeen tutkimaan suo- ja järvimalmien määrää ja laatua sekä opettamaan paikallisille asukkaille harkkoraudan valmistusta. Matkan tarkoituksena oli elvyttää häviävää talonpoikaista raudanvalmistusperinnettä, joka oli johtanut rautapulaan ja raudan hankintaan Venäjältä. Järvimalmeja havaittiin Savon ja Karjalan alueilla runsaasti, ja asiantuntijat rakennuttivat Nilsin Urimolahden kylään mallihytin, jossa toimeenpantiin näytösluonteisia sulatuskokeita. Asiantuntijaryhmässä oli mukana vuorimekaanikko Carl Rinman, jonka matkakertomuksen ohella ilmestyi ruotsinkielinen harkkohyttikäsikirja vuonna 1794. Kolme vuotta myöhemmin ilmestyi vastaava suomenkielinen laitos.

Lars J. Hukkinen on translitteroinut käsikirjan suomen- ja ruotsinkieliset laitokset samoihin kansiin sekä varustanut sen kummankielisellä johdannolla, jossa käsitellään mm. harkkosulatuksen ja masuuniprosessin välisiä eroja sekä vuorikollegion Suomen-matkaa. Johdanto

sisältää myös Hukkisen kommentteja liit-tyen malliuunin rakenteeseen sekä 1700-luvun tekniseen sanastoon.

Itse vanha Rinmanin teksti on havainnollista ja kielensä puolesta hauskaa luettavaa. Alussa käsitellään rautamalmin tunnistamista ja malminnostoa suosta ja järvestä. Sitten neuvotaan yksityiskohtaisesti yksi- ja kaksipalkeisen harkkohytin rakentaminen, vesirattaalla ja ilman, ja käydään läpi sulatusprosessi. Lopuksi annetaan ohjeet vasarapajan rakentamisesta sekä mm. rautalangan vetämisestä ”sukanwarrtaixi, letteixi ja hakoixi, ongi-koukuxi, kartoixi, pi-enixi kahleixi, seuloixi, kielixi, silmä-neuloixi, silmuxixi ja sitous-langaxi walaille”. Kirjan lopussa on näköispainokset Rinmanin kahdesta kuvaliitteestä, joissa on yksityiskohtaiset mittapiirroksiset uunien ja vasaralaitteiston rakenteesta sekä rautalanganvetopenkistä ja raudanvalmistajan työkaluista.

Marianna Niukkanen